

O opatřeních pro přírodu v Albionu Agroenvironmentální opatření v severní Anglii

Protože je Anglie považována za světovou kolébkou agroenvironmentálních opatření (AEO), jejichž počátky sahají již do 70tých let, bylo by dobré v rámci zde publikovaného volného cyklu o Evropských zemědělských přírodních opatřeních věnovat pozornost i jí. Pracovníci Ústavu zemědělské ekonomiky a informací (ÚZEI), kteří jsou spolu s Bioinstitutem Olomouc řešiteli projektu pro optimalizaci agroenvironmentálních opatření (AEO) v ČR, se tam na podzim loňského roku vypravili, aby zjistili, jak funguje anglický systém podpory ochranných zemědělských managementů a které poznatky by se daly u nás využít pro cílenější zaměření (optimalizaci) AEO.

Anglie především přijala vysoké standardy GAEC jako zákonné minimum (porušení zásad dobré zemědělské praxe je penalizováno, nikoli odměňováno jejich plnění). Nadstandardní cílená agroenvironmentální opatření se zde dělí na ¹⁾ základní úroveň AEO, o jejíž programy mohou žádat všichni zemědělci, tj. A) Entry Level Stewardship = ELS1 s jednotnou výší platby 30 GBP/ha/rok a B) ekologické zemědělství (Organic Entry Level Stewardship = OELS) s dvojnásobnou výší platby, tj. 60 GBP/ha/rok. Ještě vyšší nároky (a tím také platby) má potom ²⁾ nadstavbová úroveň (Higher Level Stewardship = HLS2), jejíž AEO jsou určena pro zemědělce hospodařící ve zvláště cenných oblastech. Obě úrovně spadají v Anglii pod správu státního úřadu Natural England (NE), který vznikl znovusloučením ministerstev životního prostředí a zemědělství.

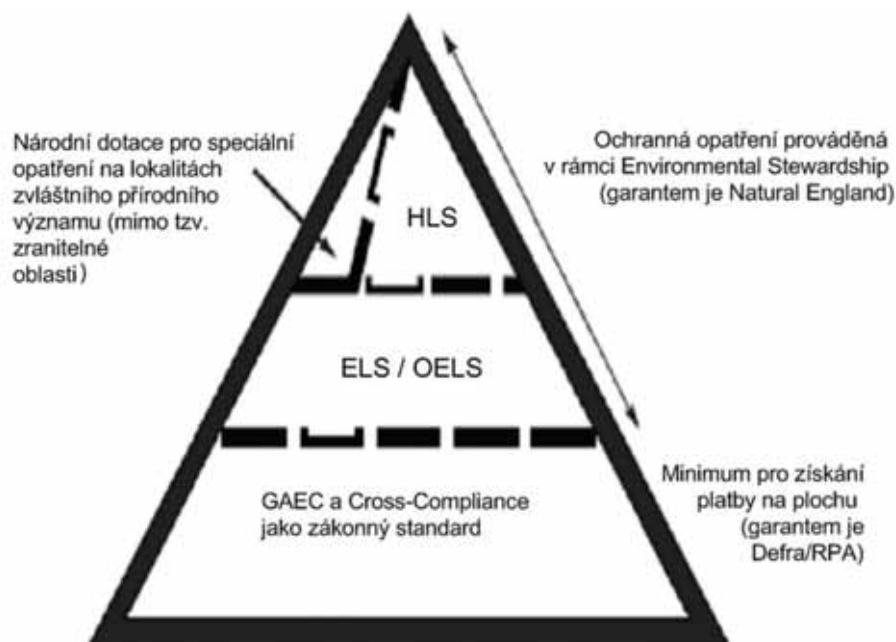
V anglickém dvouúrovňovém systému AEO hrají významnou roli polo- a profesionální poradci (placeni z větší části ze státní podpory), kteří s farmářem sestavují klíčové dokumenty jak pro žádost o podporu, tak pro kontrolu plnění (tj. faremní plán v HLS, resp. evidence opatření pro základní úroveň).

Platby počítá Natural England z regionálních dat (náklady, ušlý zisk, atd.); jsou tedy nastaveny přímo na místní podmínky. Aby bylo opatření zaváděno konzistentně po

celé Anglii, pracovníci NE se pravidelně scházejí nad specifickými otázkami.

Poradci nebo i sami zemědělci volají do NE a upozorňují na chyby v systému (provázanost, vzájemná důvěra a interaktivita je zde na vysoké úrovni). V krajním případě tuto roli plní média.

Anglický systém environmentálních plateb je nadstavbou vysokého a ze zákona povinného standardu GAEC (resp. křížové shody, cross-compliance)

Zvláštěností je, že za kontrakt je zodpovědný majitel půdy, avšak smlouva se popisuje s nájemcem.

Základní úroveň (ELS / OELS)

Natural England (NE) navrhuje zemědělci k výběru možnosti poměrně jednoduchých managementů (agrotechnických operací); zemědělec se může bez pomoci poradce přihlásit. Žádost je obvykle přijata, pokud kombinací závazků dosáhne zemědělec 30 bodů. Vstup do ELS (resp. OELS) je základní podmínkou pro možnost přestupu do vyšší úrovně (HLS); jen výjimečně (v národních parcích) je možné vstoupit přímo do HLS bez ELS.

Podpora přípravy plánů hnojení, managementu vody atd. se jeví jako účelná; dotázaný pracovník uvedl, že ELS představuje přijatelnou rovnováhu mezi výší plateb a přínosem pro životní prostředí. Pro evidenci se vypracovává hlášení (Farm Environmental Record), což zabere specializovanému poradci (je-li přizván) přibližně jeden den práce.

Vyšší úroveň (HLS)

HLS je v Anglii mířen na 120 prioritních oblastí (považováno částečně za návrat k předchozímu systému ESA ³⁾ s cílem do roku 2013 mít na 80% z nich podpory.

Základním kamenem HLS je detailně vypracovaný faremní plán (v rozlišení na půdní blok). Plán zpravidla navrhne poradce za přibližně 400 GBP, na kterého si může zemědělec požádat o 300 GBP dotaci v rámci AEO. Poradce stráví na farmě den

Agroenvironmentální opatření v severní Anglii

➔ až dva (řádne lze sestavit plán pro cca 40 ha/den + dva dny sepisování mimo farmu). Nejprve zmapuje všechny krajinné prvky na farmě a zaznamená je do mapy (povinná součást) – při tom je nezbytné konzultovat řadu organizací, např. Historic Environment Record Centre, které provedou výpis charakteristik farmy a ty jsou přílohou k žádosti. Poté z elektronického formuláře sestaví poradce management pro jednotlivá stanoviště. Na výběr je více než tisíc a asi třetina z nich nemá předdefinované parametry jako jsou termíny seči (množství DJ/ha atd. a ani platby!). Žádost je odeslána na NE, kde je posouzeno, zda trvá zájem dále se zemědělcem jednat o dohodu o managementu. Pokud je reakce pozitivní, zaměstnanec NE spolu se žádostí navštíví farmu, znovu plán přezkoumá a začne vyjednávat o případných změnách. Taktéž stanoví platby pro ty části managementu, pro které stanoveny nebyly.

Aby nedošlo k situaci, že farma na hranici okrsku, který má na starosti jeden úředník, dostane za stejný management jinou platbu než soused za hranici působnosti tohoto administrátora, „sousední“ úředníci se setkávají a koordinují výši plateb.

Pokud je smlouva se zemědělcem podepsána (závazek se uzavírá na deset let, přičemž po pěti může zemědělec smlouvu vypovědět), předpokládají se celkem 2–3 „kontrolní“ návštěvy. Při první návštěvě se se zemědělcem prodiskutuje průběh závazku a případně se navrhne úprava. Pokud se nedaří dohodnout změny managementu, čeká se na konec smlouvy a potom se navrhne změna.

Součástí AEO jsou také neproduktivní investice (tzv. capital work), které mohou být dohodnuty na 1–3 roky. Jejich implementace je velmi flexibilní: zemědělec je provede dle potřeby a může žádat o jejich úhradu kdykoliv během roku.

Některé nevýhody HLS a nároky na implementaci

■ Platby dohodnuté podpisem desetiletého kontraktu již nejsou pružné (nereagují např. na fluktuující ceny).

■ Státní dotace na návrh plánu nekryjí 100 % jeho ceny (v některých případech jen 50 %).

■ Poradci vnímají HLS jako obecně byrokratičtější než předchozí systém ESA.

■ Je nutné detailně identifikovat všechny krajinné prvky (včetně počtu stromů), ale

podle poradců nejsou všechny tyto údaje opravdu nezbytné pro dobrý návrh – zjednodušování na nesprávných místech však může vést k vážným chybám.

■ Možností managementu pro HLS je příliš mnoho (více než 1 000), což vede jak k obtížím při návrhu, tak k jejich obtížnému chápání zemědělci.

■ První rok se pro složitost HLS téměř nepodařilo opatření implementovat (vysoké nároky na poradce, pravidla jsou psána místy nesrozumitelně a některé definice nejsou přesné – např. poškození biotopu, jednotlivé stromy/skupina stromů/les, apod.).

■ Zatím poměrně nízký zájem zemědělců (2008 byl teprve druhý rok).

Obecně můžeme říci, že HLS je zřejmě velmi dobrý systém, ale je podporován nedokonalými (zbytečně složitými) nástroji.

HLS a opatření zavedená v národních parcích

Některé anglické národní parky mají pro „své“ zemědělce připraveny vlastní programy na podporu ochrany životního prostředí a krajiny. Pro implementaci těchto AEO disponují ročním rozpočtem přibližně 45 000 GBP/100 farem při odhadovaných 10 % transakčních nákladech (návštěva farmy, kontrakt, popularizační akce, apod.).

Hlavní roli zde sehrává osobní kontakt a z něj pramenící vzájemná důvěra: pracovníci parku věří v poctivost farmářů a farmáři zase věří, že opatření navržená národním parkem mají pro ochranu přírody opravdu smysl. Zemědělci proto často vstupují do AEO parku, přestože dostanou méně peněz než v HLS.

Takovýmto parkem je např. autory navštívený North York Moors National Park (NYMNP). Z jeho plochy 1 300 km² tvoří 44 000 ha nejcenější biotopy. NYMNP má 3 zaměstnance zabývající se pouze zemědělstvím, kteří mají na starosti 61 farem.

Přestože NP dává zemědělcům jednotnou platbu na 1 ha (např. pro louky na seno platí 150 GBP/ha), tvrdí, že v průměru je přijatelná – za podopatření na některém půdním bloku je platba podhodnocena, na jiném nadhodnocena.

Administrace opatření NP je výrazně jednodušší a levnější než v případě státního HLS a přitom je management cílený a komplexní. Tento fakt naznačuje, že pokud je management sestaven zkušeným místním odborníkem (NP) na míru oblasti a nevybírání se ze zbytečně široké nabídky požadavků, odpadne tak řada administrativních operací.

Mimo prezentaci vlastních programů poskytují zaměstnanci NP „svým“ zemědělcům také poradenství s podporou státu – zemědělec neplatí nic. Sami pomáhají zemědělcům se vstupem do HLS a tvrdí, že bez schopného a přesvědčivého poradce by žádný zemědělec do HLS nevstoupil. Pokud chce zemědělec hospodařící v NP vstoupit do HLS, zastaví správu parku svou dohodu s ním a dá přednost státnímu HLS (zástupci NP a NE se pro lepší koordinaci součinnosti jednou měsíčně setkávají).

Dříve národní parky s farmáři „bojovaly“, ale nakonec se rozhodly raději si u nich vybudovat důvěru a při ochraně přírody spolupracovat. Především proto dnes farmáři raději zůstávají v kontraktu s NP než se státním orgánem Natural England.

Pavel Kapler a Jaroslav Pražan

POZNÁMKY:

1 ELS – Entry Level Stewardship je opatřením „základním“, přesto nad zákonným standardem požadavků GAEC (plán hospodaření s půdou, vodou a hnojiv; ochrana krajinných prvků, atd.)

2 HLS – Higher Level Stewardship je opatřením s vysokými nároky na ochranu přírody a životního prostředí.

3 ESA – Environmental Sensitive Areas. V předchozích cca 17ti letech byla vymezena homogenní území, pro která byl navržen specifický management.

**Zpravidaj Ekozemědělci přírodě
připravil Bioinstitut, o.p.s Olomouc
Vaše názory a připomínky na:
marketa.sablikova@bioinstitut.cz
nebo tel.: 585 631 178**

